

Jonas VAICEKAUSKAS
Ginkūnai, Šiaulių raj.

RAUDONI PELEKAI

Kutena, spurda delne grobis, nelengvai įgytas. Nedidukas, saujoje telpa, bet labai geidautas. Gyveno jis kažkur, kur niekaip neižvelgsi, nepasieksi, o dabar aš jį apžiūriu, patyrinėju. Gražus – auksu žėri, skaisčiai rausvai pasidabinęs ir spokso apvaliomis akimis. Karosiukas.

Gaudydavom kažkada. Nebuvo arti nei ežerų, nei didesnių upių, tai daugiausiai kūdros buvo mūsų vandenynai. Ne būtina buvo netgi plaukti išmokti, kad galėtum „įsisavinti jų plotus“, bet ir plaukti anksti išmokom kaip tik jose. Paprastai gilesnėse. Pradėję nuo nardymo – kirsdami kampa. Įsibėgėji krante ir neri taip, kad prie kito kranto jau dugną pasiektum – ne visai pasiekęs pradedi irtis, taip ir imi nejučia „šuniuku“ kapanotis.

Kūdrų būta įvairių – didelių, mažų, gilių ir seklių, prižėlusių ir nelabai.

Kartą, dar visai pyplys, užlietame krante jau buvau šiaip taip į konservų dėžutę pagavęs keletą mažyčių žuvų. Pasidėjau jas ant kranto, o eidamas pro šalį dičkis iš besimaudančių, tyčia nuspyrė tą dėžutę su visu mano laimikiu. Labai garsiai pasireiškė mano pasipiktinimas ir liūdesys dėl tokio poelgio. Netoliese maudęsis vyresnysis brolis tuojau prisistatė ir išsiaiškinęs decibelų priežastį greitai ir griežtai reagavo. Nežinia kur nutvėrė lentgalį su prakalta vinimi ir smogė ja ant kranto stovinčiam mano skriaudėjui į basą pėdą. Vinis įsmigo, aš nutilau, o anas sustūgo kauksmais ir keiksmiais. Brolis buvo taip ryžtingai nusiteikęs, kad tas, nors buvo gerokai didesnis už jį, pulti neišdrįso ir nušlubčiojo šalin.

Tai buvo pirmas, bet ne paskutinis per karosus pralietas kraujas.

Dar viena auka, tąkart ne kruvina, bet šlapia, tapo mano draugas-kaimynas. Už mane vyresnis, bet mažesnis. Matyt dėl to, kad rūkyti pradėjo gal nuo gimimo. Taip daugelis manė, nes niekas neprisiminė jo nerūkančio. Su juo tat mes bandėme ginti savo teises į esamą tvarką, kai į jas pasikėsino gaisrininkai.

Matyt, neturėdami ką veikti, atvažiavo jie prie mūsų (mūsų įsitikinimu) kūdros, įmetė storą žarną į vandenį ir ėmė pumpuoti jį į šalia buvusį griovį. Supratome jų kėsnius ir ėmėme visaip reikšti savo pasipiktinimą. Tai buvo baisu – jie kėsinosi ne tik į žuvikę, jie kėsinosi į jos namus, buveinę- buvimą. Aš laikiausi kiek atokiau, bet mano bendražygis veržėsi į itin artimą kovą už teisybę. Be jokio perspėjimo tie niekadėjai staiga padidino siurblio apskukas ir nukreipė į jį žarną, pro kurią kliokė išsiurbtas vanduo. Nespėjau aš dorai atsigodėti, kai mano lengvasvoris bendras, springdamas ir garsiai klykdamas, prunkšdamas ir mataruodamas kojomis jau čiuožė aukštienlinkas, ridenosi nuolaidžia pakriūte, apgaubtas saulėje žėrinčių vandens purlų. Lyg kokia kometa su kojikėm.

Pasismagino jie, žalčiai, už pilvų susiėmę.

Buvo vasara ir tas išmaudymas nenuslopino draugelio kovingumo. Dabar jau per saugų atstumą, pasiruošęs bet kuriuo momentu sprukti, iškosėjęs vandenį jis paleido gerklę, iš kurios veržėsi net ne visiems suaugusiems įmanoma įvaldyti keiksmų lavina.

Gal tai, gal kiti reikalai sutrukdė tiems plėšikams visiškai ištuštinti kūdrą. Netrukus, išgriebę dalį karosų, jie pasišalino. Triumfuodamas kaip nugalėtojas rinktiniais keiksmožiais juos palydėjo tas mažius-rūkalius.

Paprasčiausias, bet nereiškia, kad lengvas gaudymo būdas buvo toks – negilioje ir nelabai prižėlusioje kūdroje, nesant šeimininko, kuris mus iš ten pravytų, suskeldavome tokį velnionišką karo šokį. Taip sukeldavome dumblą, kad vanduo tapdavo tirštas. Tada visi apmirdavome ir laukdavome. Žiūrėk, tai šen, tai ten ir pasirodydavo vandens paviršiuje plačiai išsižiojusios karosų burnikės. Tada jau reikėjo nežiopsoti – lėtai prikišus rankas staiga čiupti ir mesti į krantą. Pagal burneles rinkomės stambesnes žuvikes, kurias jau galėdavome išsikepti laužo žarijose. Reikėjo turėti druskos, panaudoti laikraštį ar daržovės lapą, molį ir puota užtikrinta.

Mes neturėjome jokių įmantresnių priemonių karosams gaudyti. Neturėjome beveik jokių, tai panaudodavome kartais bulvinius pintus krepšius, kaše vadintus. Pavyko kažkada pasiskolinti nedidelį bradinį, tinklo gabalą tarp dviejų kartelių – populiariausią brakonierių įrankį. Dviese traukiame link kranto, kiti šokinėdami iš meldų baido – tai jau vos ne pramoninė žvejyba – gausus laimikis.

Jeigu šalta, ar šiaip neįmanoma bristi, panaudodavo vadinamą „čerpoką“ – ant ilgo koto pritaisytą didelį tinklinį samtį. Nebuvo iš kur mums gauti tinklo, bet tokį prietaisą sukonstravo pas mus apsistojęs studentas – praktikantas. Ne kažį ką mes su juo žuvies pagavom, bet kartą jis pravertė kitam reikalui, kai mėginome sužvejoti didelių žuvų seno durpyno akvaruose. Nuklydęs kiek į šalį aš įsmukau į liūną ir jo siurbiamas greitai ėmiau grimzti šaltoje, juodoje pliurėje. Štai tada mane iš ten su tuo „čerpoku“ studentas ir išžvejojo - išvilko įsikibusį į jį.

Nenaudojome meškerių ne todėl, kad nežinotume tokio būdo, o todėl, kad mūsų perkamoji galia paprastai būdavo lygi nuliui. Kitką galėjome pasidaryti, bet kabliukus, valą, vis tik, reikėjo pirkti. Kai kam tai buvo įkandama.

Kartą prie tos „mūsų“ kūdros sutikau meškere žvejojantį, metais už mane jaunesnį, kiek tolimesnį, nepriklausantį mūsų „būreliui“, kaimyną. Tai buvo neregėtas įžūlumas! Ir dar su tokia pavydą keliančia meškere. Negalėjau šito leisti. Apstumdžiau jį gerokai, pliaukštelėjau antausį. Tada jis man trenkė į nosį.

Nedažnai man tai atsitinka, bet tada buvo toks atvejis, kai siutas užtemdė protą ir aš atsipeikėjau tik pamatęs, kaip priešininkas sprunką.

Grįžus namo, neilgai trukus pas mus dviračiu atvažiavo vyresnis, jau beveik suaugęs to žvejo brolis, pasiėmęs ir jį kartu. Veidas ano buvo gerokai sudaužytas, kruvinas. Pasikalbėjo jie su tėvu ir išvažiavo.

Skirtingai nei motina, tėvas niekada nebuvo manęs lupęs, o tada gavau. Stipriai gavau diržu per užpakalį, bet ne tai buvo skaudžiausia. Buvo įskaudintas ir mano tėvas, o aš pasijutau niekšu. Per tuos karosiukus.

O reikalas štai koks - visai neseniai buvo palaidotas to vaikinuko tėvas – dar nesenas, tvirtas vyras. Neaiški tai buvo istorija.

Jie buvo tremtiniai. Grįžę atgavo savo gražų raudono mūro namą. Pakankamai prasilavinęs, jis gavo brigadininko darbą statybose. Kalbėjo žmonės, kad pradėjo išgėrinėti, parduodamas pro šalį statybines medžiagas. Kalbėjo, vėlgi, kad gal žmona ir įskundė jį milicijai, kad atgrasytų nuo girtuokliavimo. Kaip ten bebūtų, bet milicininkai sugavo jį su įkalčiais ir norėjo sulaikyti. Žmonės matė, kaip aršiai jis priešinosi, bet sustiprintomis pajėgomis buvo įveiktas ir nugabentas į milicijos areštinę. Rytą jį rado kameroje, pasikorusį ant elektros laidų.

Tuojuo pasklido kalbos, lyg valytoja sakius, kad dar rytą „dežurkėje“ būta daug kraujo. Matyt skyriuje toliau vyko muštynės, per kurias niekaip nesutramdomas vyras buvo užmuštas. Vėliau imituota savižudybė.

Greitai iš skyriaus buvo iškelti du aktyviausiai tame veiksme dalyvavę milicininkai. Vienas jų, iš sentikių, vėliau padarė puikią karjerą Vilniuje.

Pradėtas tyrimas greitai buvo nutrauktas, mat žmona atsiėmė ieškinį.

Neaišku žmonėms buvo, kodėl jie atgavo namus, kaip jis gavo tokį neblogą darbą? Kodėl ji kreipėsi į miliciją dėl tokių bėdų, kodėl atsiėmė ieškinį? Neaišku buvo ir tai, kodėl jis drįso (tokių nedaug pasitaikydavo) taip aršiai priešintis milicininkams, juk visi žinojo, kad jie visada bus teisūs.

Visą laiką jie, buvę pasiturintys ūkininkai, laikėsi gan nuošaliai nuo kitų kaimo žmonių, na o po to, kad ir labai užjaučiant dėl netekties, į našlę buvo žiūrima nelabai palankiai. Kitaip, žinoma, į našlaičiais tapusius vaikus.

Nieko jau neatitaisysi, ką padaręs, bet kažkodėl nukiūtinau vėl prie tos kūdros. Prisėst nelabai galėjau, o beslampinėdamas tik dabar pamačiau, kad duobotėje, pripildytoje vandens, turškėsi vienas pagautas karosiukas. Pasigrožėjau jo auksu, skaudžiai raudonais pelekais ir paleidau plaukioti.

Nei pykomės, nei draugavom, retai matydavomės su tuo berniuku, kad ir netoliese augant. O štai taip susitikome, kai abu jau buvome studentais.

Tolygiai, vienodai birbia mano „Minskiukas“ šviesią vasaros naktį kaimo vieškeliu.

Ne mano, iš tikrųjų, buvo tas motocikliukas – brolio. Kaip tokį neprestižinį ir jau visai nudrožtą, paskolino jį man nuvažiuoti į šokius atostogaujant namuose vasarą. Aikštelėje vykę šokiai baigėsi jau gilia naktį. Viena tolimesi giminaitė, pamačiusi mane ratuotą, paprašė pavėžėti namo. Nepasibranginau – pavežiau. Kad ir nelabai smarkiai jau su juo galėjai įsibėgėti, bet vis tiek nedažnai tenkančiu malonumu gera pasimėgaut ir dar pasidalinti su kažkuo.

Grįždamas tuščiu keliu, atvyniojau kiek jau jis traukė ir smagiai braukiau namų link. Pakilus iš slėnio, toliau priekyje pamačiau kažką einant. Kai priartėjau, supratau, kad viduriu vieškelio susikibę ir pasilinguodami kinkavo trys vyrai, garsiai plėšdami dainą. Ne kažki koks buvo tas mano greitis, negarsus parpimas, taigi nuspaudžiau dar irgi nelabai solidžiai knerkiantį signalą, nusitaikiau į pakankamą, mano akiai, tarpą tarp griovio ir kraštinio dainininko ir tikėjau sėkmingo prasilenkimo. Nepavyko!

Kai vėliau pagalvojau, ko gero paskutiniu momentu jie pamatė mano šviesas, pamanė, jog lekiu tiesiai ant jų ir vienas, arčiausiai buvęs, metėsi į griovį. Užšoko jis tiesiai ant mano priekinio rato. Suskersavo ir aš plojau ant žvyrkelio. Jis kūlversčia nulėkė į griovį.

Pirmiausia supratau, kad išdužo mano (brolio!) technikos lempa, smarkiai nugrandyta į žvyrą mano „iškaba“, suniokoti drabužiai, privaryti po oda žvirgždo rankų delnai. Labai pikta patapo. Kol aš atsikėliau, iš griovio išsiropštė ir tas linksmuolis. Trenkiau aš jam ir jis vėl atsidūrė griovyje.

Tada ant manęs „pavažiavo“ kiti du. Trečiasis prisijungė kiek vėliau, bet visą laiką laikėsi atsargiu atstumu – matyt tie du smūgiai jo dainos posme pramušė geroką spragą ir jis sunkiai taikė į ritmą. Priešingai nei anie du.

Greitai supratau, kad prieš mane ne kokie nors mano bendraamžiai, o visiškai jau sumitę vyrai. Ne pažįstami, nors kažkur matyti.

Tiesiog prestižo reikalas buvo duoti man, kažkokiam piemengaliui į kailį už tokį įžūlumą. Aš taip nemaniau. Jie tikėjosi, kad mes tuoj susikibsim ir trise jie mane nesunkiai sudoros. Man neliko nieko kito, kaip tik pastoviai, kaip ringe judėti, nes kitaip bent vienas galėjo atsidurti už nugaros. Labai jie suirzo, niekaip negalėdami manęs nutverti. Po raginimų sustoti, po apsikeitimo išpuoliais ir keiksmiais, vieno rankoje sublizgo peilis. (Kaip brolis vėliau išsiaiškino, tai buvo tik psichologinė ataka – priešininkas panaudojo pagąsdinimui tada „krūtas“ kalinių darbo metalines šukas, imituojančias suomišką peilį.)

Man jau teko padidinti distanciją. Kažkuris sugalvojo pajungti artileriją. Žvyrkelio pakraščiuose buvo pilna akmenų. Aš atsakiau tuo pačiu ir greitai visi supratome, kad tai prie gero neprives – bus nuostolių. Naktį, kad ir šviesią, kad ir kokią turint reakciją, taikliai atskriejusio akmens išvengti nepavyks. Galima prarasti dantis.

Patekome kaip ir į pato situaciją ir, ko gero, besikoliodami būtume jau išsiskyre, bet ant kelio be gyvybės žymių gulėjo „Minskiukas. Kaip herojus Patroklas Trojos karo lauke. Jiems honoras neleido pirmiems pasitraukti, o aš negalėjau jo pasiimti, be pavojaus būti pričiuptam. Apie palikimą nebuvo nė minties.

Tada prie mūsų atsirado, matyt namo keliaudamas, tas pats mano kažkada nuskriaustas kaimynas. Dabar jis jau buvo gerai naukęs jaunuolis. Mes buvome taip užsiėmę, kad ir nepastebėjome jo ateinant.

Pasisveikinęs, pasidomėjęs situaciją ir mano savijauta, atsigrėžė į motociklą. Dabar jau mano užnugaris buvo apsaugotas ir aš pamėginau pastatyti ant kojų tą varganą „kuiną“. Užvesti negalėjome

vien jau dėl to, kad buvo nulenktas užvedimo pedalas, Teko stumti. Be jokių atsisveikinimo kalbų, jau be dainų, mano buvę „sparingo partneriai“ nukulniavo į priešingą pusę.

Didelę kelio dalį padėjęs man stumti motociklą, kaimynas atsisveikino ir pasuko namo, o aš, varvindamas kruviną nosį, jau švintant pasiekiau savus namus.

Apsiplovęs senojoje kūdroje, kad mamos labai neišgąsdinti.

.....